# Skatteutskottets betänkande
# 1984/85:37

## om extra avdrag m. m.

### Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet motioner som innehåller yrkanden med anknytning till reglerna om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga. De motioner som behandlas tar upp frågor som rör det extra avdraget på grund av kostnader för sjukdom, det extra avdraget för folkpensionärer med skattefria livräntor och reglerna för existensminimum. Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

### Motionerna

1984/85:414 av Rune Torwald (c) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar upphäva samtaxeringsregeln för äkta makar när det gäller rätten till extra avdrag.

1984/85:573 av Jan Hyttring (c)

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande psoriatikers levnadsomkostnader,

2. att riksdagen beslutar att avdrag medgives i självdeklarationen för psoriatikers faktiska kostnader.

1984/85:953 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson m. fl. (fp)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att frågan om skattereduktion för diabeteskost samt tarm- och magsjukas merkostnad bör bli föremål för utredning.

1984/85:958 av Kjell Johansson (fp)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändrad lagstiftning innebärande att skattefria livräntor och liknande skattefria inkomster inte beaktas vid beräkning av det extra avdraget för pensionärer.

1984/85:2355 av Gösta Andersson (c) och Agne Hansson (c)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts angående en reformering av skattesystemet i syfte att skapa större rättvisa och förstärka bärkraftsprincipen inom beskattningen.

1984/85:2690 (jfr 2689) av Ulf Adelsohn m. fl. (m)

såvitt avser yrkande

3. att riksdagen hos regeringen begär skyndsam översyn av existensminimireglerna i enlighet med vad i motionen anförts.

## Gällande rätt m. m.

### Allmänt

En huvudprincip vid inkomstbeskattningen är att skatt skall utgå efter förmåga. Till grund för beräkningen av en persons skatteförmåga ligger hans inkomst av olika förvärvsverksamheter. Avdrag medges i princip inte för personliga levnadskostnader. Bestämmelserna i 50 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370 – KL) om avdrag på grund av nedsatt skatteförmåga är i viss mån att se som en korrigering då dessa beräkningar inte går att förena med kravet på en beskattning efter förmåga.

Extra avdrag för nedsatt skatteförmåga kan medges enligt tre olika grunder nämligen

1. - om skatteförmågan varit väsentligen nedsatt till följd av långvarig sjukdom, olyckshändelse, ålderdom, underhållsskyldighet eller annan därmed jämförlig omständighet. Avdraget får inte överstiga 10 000 kr. (50 § 2 mom. andra stycket KL). Riksskatteverket utfärdar anvisningar om avdrag för väsentligen nedsatt skatteförmåga på grund av sjukdom m. m. Anvisningarna för 1985 års taxering finns i RSV Dt 1984:11.

2. - om inkomsten, efter avdrag för skatt, understigit vad den skattskyldige kan anses ha behövt till underhåll för sig själv och sin familj (existensminimum). För rätt till avdrag krävs att skatteförmågan varit nedsatt till följd av nedsatt arbetsförmåga, långvarig oförvållad arbetslöshet, stor försörjningsbörda eller annan därmed jämförlig omständighet (50 § 2 mom. tredje stycket KL). Grunderna för beräkning av existensminimum finns i punkt 1 av anvisningarna till 50 § KL. Riksskatteverket har utfärdat föreskrifter och anvisningar m. m. om existensminimum och förbehållsbelopp för preliminär och kvarstående skatt, senast i RSV Du 1983:22. Normalbelopp för existensminimum för år 1985 har fastställts i riksskatteverkets föreskrifter RSV Du 1984:13.

3. - om inkomsten till icke obetydlig del utgjorts av folkpension, om inte särskilda omständigheter föranleder annat (50 § 2 mom. fjärde stycket KL). Grunderna för beräkning av avdraget anges i punkt 2 i anvisningarna till 50 § KL. Riksskatteverket har utfärdat föreskrifter m. m. om avdrag för nedsatt skatteförmåga och deklarationspliktsgränser för folkpensionärer, senast i RSV Dt 1984:10 att tillämpas vid 1985 års taxering.

För makar gäller enligt 52 § 1 mom. fjärde stycket KL att det extra avdraget på högst 10 000 kr. för sjukdomskostnader m. m. liksom avdrag på grund av existensminimum skall beräknas för vardera maken för sig men att vardera makens skatteförmåga skall bedömas med hänsyn till makarnas sammanlagda inkomst och förmögenhet. Avdraget för sjukdomskostnader m. m. får ej överstiga 10 000 kr. för makarna tillsammans. Avdrag för nedsatt skatteför-

måga för folkpensionärer skall enligt 52 § 1 mom. femte stycket KL beräknas för vardera maken utan hänsyn till andra makens inkomst. Vid jämkning av avdraget för folkpensionärer på grund av förmögenhet skall vardera maken anses inneha hälften av makarnas gemensamma förmögenhet.

## Kostnader på grund av sjukdom

Riksskatteverket har sedan år 1976 utfärdat anvisningar rörande det extra avdraget för väsentligen nedsatt skatteförmåga på grund av sjukdom m. m. Anvisningarna innebär i sin senaste lydelse (RSV Dt 1984:11) i korthet följande:

Skatteförmågan skall vara väsentligen nedsatt. Detta innebär att avdrag bör medges endast om den skattskyldige haft stora merkostnader för sjukdom m. m. som medfört att den ekonomiska situationen, dvs. skatteförmågan, på grund av nedsatta fysiska eller psykiska funktioner avsevärt avvikit från vad som normalt skulle ha varit förhållandet. Avdrag kan alltså inte medges endast för att inkomsten varit låg.

Att skatteförmågan skall bestämmas med utgångspunkt i den skattskyldiges ekonomiska förhållanden innebär bl. a. att hänsyn bör tas till både inkomst och förmögenhet, såväl skattepliktig som inte skattepliktig. Hänsyn skall bl. a. tas till socialhjälp, kommunalt bostadstillägg, underhållsbidrag, livränta liksom sådan inkomst som genom särskilt avtal är undantagen från beskattning här i landet. För makar och andra sambeskattade personer sker bedömningen med hänsyn till deras gemensamma inkomst och förmögenhet. Avdraget skall beräknas på makarnas sammanlagda sjukdomskostnader och, om inte annat yrkas, tillgodoföras den make som har den högsta inkomsten.

Den personkrets som omfattas av föreskrifterna är företrädesvis handikappade och personer med kroniska sjukdomar. Schablon för merutgifternas storlek anges endast för specialkost vid vissa sjukdomar. Utgifterna varierar såväl mellan som inom olika sjukdomsgrupper. Avdragsrätten blir alltså beroende av en bedömning i varje enskilt fall.

Hänsyn skall tas till om en persons nödvändiga kostnader för livsuppehället m. m. på grund av nedsatta fysiska eller psykiska funktioner betydligt överstiger vad som annars är normalt. Det kan till exempel vara fråga om merutgifter på grund av att hjälp måste anlitas för den dagliga livsföringen, exempelvis för skötsel av hemmet under en längre tid eller att det finns behov av särskild tillsyn. Stora utgifter kan också föranledas av kostnader för speciell föda, medicinering, salvor, omläggning av bandage, särskild bostadsutrustning eller extra slitage av kläder samt för resor m. m. Avdrag bör däremot inte medges för inkomstrelaterade vårdavgifter.

Utgifter medräknas endast till den del de inte ersätts av försäkringskassa eller på annat sätt, dvs. endast nettokostnaden får beaktas.

Avdrag bör endast medges om utgifterna överstiger vad som kan betraktas

som normala utgifter för läkarvård, medicin o. d. Utgifter som understiger 1 000 kr. per år bör därför inte beaktas i detta sammanhang.

Som merutgift får även medräknas utgifter för sjukdomskostnader för omyndiga hemmavarande barn. Sådana utgifter för myndigt hemmavarande barn får beaktas i den mån barnet inte uppbär folkpension eller liknande ersättning.

För merutgifter på grund av specialkost tar anvisningarna upp schablonbelopp som uppgår till 3 400 kr. för diabetiker och som i övrigt varierar mellan 700 och 6 800 kr. beroende på vilken typ av kost den skattskyldige behöver. Schablonbeloppen gäller inte om handikappersättning eller annan skattefri ersättning utgått för att täcka merutgifterna.

Det extra avdraget bör normalt kunna beräknas med ledning av följande tabell:

***Ensamstående skattskyldig***

| Om den taxerade inkomsten efter ev. justering uppgår till | Extra avdrag medges normalt med belopp motsvarnde |
|---|---|
| högst 50 000 kr. | beräknade merutgifter |
| över 50 000 kr. | hälften av den del av beräknade merutgifter som överstiger 1/20 av inkomsten |

***Gift skattskyldig***

| Om makarnas sammanlagda taxerade inkomster efter ev. justering uppgår till | Extra avdrag medges normalt med belopp motsvarande |
|---|---|
| högst 80 000 kr. | beräknade merutgifter |
| över 80 000 kr. | hälften av den del av beräknade merutgifter som överstiger 1/20 av inkomsten |

För att undvika alltför stora tröskeleffekter bör viss jämkning ske för de fall inkomsten ligger i närheten av angivna inkomstgränser.

Som gifta räknas också sammanboende, som tidigare varit gifta med varandra samt sammanboende som har eller har haft gemensamma barn.

Om den skattskyldige haft hemmavarande barn under 16 år bör ovan angivna inkomstgränser i resp. tabell ökas med 8 000 kr. för varje sådant barn. När avdrag medges för merutgifter som överstiger 1/20 av inkomsten får avdraget beräknas efter inkomsten minskad med 8 000 kr. för varje barn.

Förmögenhet bör beaktas på samma sätt som anges i RSV:s föreskrifter m. m. om avdrag för nedsatt skatteförmåga för folkpensionärer. Detta innebär bl. a. att avdraget reduceras om förmögenheten överstiger 90 000 kr. för ensamstående resp. 181 000 kr. för makar gemensamt. Överstiger förmögenheten 150 000 kr. för ensamstående resp. 300 000 kr. för makar, medges inte extra avdrag. Värdet på egen bostadsfastighet skall tas upp med reducerat belopp.

**Extra avdrag för folkpensionärer med skattefria livräntor m. m.**

Skattskyldig, vars inkomst till inte obetydlig del utgjorts av folkpension, är – om särskilda omständigheter inte föranleder annat – berättigad till avdrag för nedsatt skatteförmåga (50 § 2 mom. fjärde stycket KL).

Systemet med extra avdrag för folkpensionärer innebär i korthet att den som endast har en statligt taxerad inkomst som motsvarar beloppen för grundpension och pensionstillskott till ålderspensionär (minskat med ett schablonavdrag på 100 kr) skall medges så stort extra avdrag att den statligt beskattningsbara inkomsten blir 7 500 kr., dvs. att någon skatt ej skall uttas. Har pensionären en högre taxerad inkomst och/eller förmögenhet över viss nivå skall det extra avdraget reduceras.

Grunderna för avdragsberäkningen anges i punkt 2 av anvisningarna till 50 § KL. Dessa grunder får frångås när särskilda omständigheter föranleder det.

Riksskatteverket utfärdar varje år föreskrifter och anvisningar om avdraget för nedsatt skatteförmåga. För 1985 års taxering återfinns dessa i RSV Dt 1984:10. I föreskrifterna m. m. anges i vilka fall avdraget får jämkas på grund av särskilda omständigheter. Beträffande vissa inte skattepliktiga inkomster sägs i anvisningsform följande.

Har folkpensionär uppburit inkomst som genom särskilt skatteavtal är undantagen från beskattning här i landet och som annars skulle ha utgjort skattepliktig inkomst (t. ex. Social Security eller utbetalning enligt punkt 3 av anvisningarna till artikel 18 i det nordiska skatteavtalet), bör avdraget beräknas på den statligt taxerade inkomsten med tillägg för sådan inkomst. Pension på grund av pensionsförsäkring som är tecknad i utländsk försäkringsrörelse och som därigenom är undantagen från beskattning här bör även beaktas vid avdragsberäkningen.

Livränta som inte är skattepliktig eller skattepliktig endast till viss del bör vid avdragsberäkningen tas upp med hela beloppet. Skattefri ersättning på grund av fri gruppsjukförsäkring (AGS) som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer bör också tas upp med hela beloppet vid avdragsberäkningen.

Däremot bör sådana inkomster som undantagits från beskattning genom särskild lag eller förordning inte beaktas vid avdragsberäkningen. Detta gäller t. ex. ränta m. m. på sparande enligt lagen (1983:890) om allemanssparande som undantagits från beskattning genom lag (1983:891) om skattelättnader för allemanssparande.

Skyldighet att lämna kontrolluppgift för vissa icke-skattepliktiga eller delvis skattepliktiga livräntor liksom för icke skattepliktiga ersättningar på grund av kollektiva sjukförsäkringar regleras i 37 § taxeringslagen.

**Existensminimum**

Principerna för de nuvarande reglerna fastställdes år 1976 (prop. 1975/76:91, SkU 1975/76:32). De nyheter som då genomfördes innebar ett större

hänsynstagande till sociala synpunkter genom att normalbeloppen närmare anpassades till socialhjälpsnormerna. Beloppen indexreglerades.

Existensminimum bestäms med ledning av normalbelopp. Normalbeloppen är fastlagda i lagen men uppräknas varje år av riksskatteverket efter förändringarna i konsumentprisindex. För 1985 gäller för ensamstående 21 400 kr./år, för sammanlevande makar och jämställda 37 200 kr./år. För den som försörjer hemmavarande barn tillkommer 9 100 kr./år och barn (RSV Du 1984:13).

Normalbeloppen omfattar alla vanliga levnadskostnader utom bostadskostnad. Bostadskostnaden beräknas särskilt och läggs till normalbeloppen när existensminimum räknas fram.

Normalbeloppen tillämpas vid beskattning och uppbörd men även vid införsel. Samma regler för avdrag på grund av existensminimum gäller i princip vid preliminärskatteuppbörden (41 § 2 mom. UBL) som vid inkomsttaxeringen. För uppskov med erläggande av kvarskatt gäller däremot delvis andra regler. I det följande redogörs kortfattat för gällande lagregler och RSV:s föreskrifter m. m. (RSV Du 1983:22) om avdrag på preliminärskatt och vid inkomsttaxeringen på grund av existensminimum.

Det åligger i princip taxeringsnämnden att ex officio beakta existensminimireglerna vid taxeringen. Någon framställning från den skattskyldige är i princip inte nödvändig. Om lokal skattemyndighet inte meddelat beslut under inkomståret och den skattskyldige inte ansökt om extra avdrag i sin självdeklaration kan dock taxeringsnämnden normalt betrakta det som ett uttryck för att behov av sådant avdrag inte föreligger. Om den skattskyldige under inkomståret kunnat försörja sig och sin familj på sina med skatten minskade inkomster, kan taxeringsnämnden också i många fall utgå från att nedsatt skatteförmåga inte förelegat, även om extra avdrag på grund av existensminimum skulle yrkas i deklarationen. Om den lokala skattemyndigheten däremot beslutat om befrielse från eller nedsättning av skatteavdrag för preliminär skatt, bör taxeringsnämnden utgå från samma existensminimibelopp, om inte nya omständigheter framkommit.

Den som inte haft högre inkomst än det för honom beräknade existensminibeloppet kan medges extra avdrag med så stort belopp att någon skatt inte uppkommer. Om inkomsten är högre än existensminimum men inte så stor att den efter skatt uppgår till existensminimum, avpassas det extra avdraget så, att inkomsten efter skatt uppgår till existensminimum. För att undvika alltför stora marginaleffekter vid stigande inkomst kan den lokala skattemyndigheten förordna att skatteavdrag skall göras högst med belopp som motsvarar en viss kvotdel (normalt högst 70-75 %) av inkomstökningen. Användningen av regeln kan ge upphov till kvarstående skatt, varför den enligt RSV bör användas med försiktighet.

Vid beräkning av den skattskyldiges inkomster bör bland inkomsterna även räknas in ersättningar som inte är skattepliktiga, t. ex. icke skattepliktig livränta till följd av personskada, handikappersättning, underhållsbidrag för

barn, bidragsförskott och andra liknande inkomster. Hit räknas också sjukförsäkringsersättning på grund av avtalsgruppsjukförsäkring (AGS). Socialbidrag medräknas i de fall bidraget inte är tillfälligt eller förenat med återbetalningsskyldighet. Barnbidrag och flerbarnstillägg skall däremot inte medräknas. Från bruttoinkomsten får avdrag ske endast för nödvändiga utgifter för inkomstens förvärvande, t. ex. för resor till och från arbetet.

Avvikelser från normalbeloppen kan i det enskilda fallet ske både nedåt och uppåt. Avser normalbeloppet flera personer än den skattskyldige (familj) beaktas frågan om sänkning eller höjning med hänsyn till familjens levnadsförhållanden. Familjens totala inkomst bör beaktas. Har hemmavarande barn inkomst reduceras normalbeloppet med skäligt belopp. Tillägg till normalbeloppen får göras om den skattskyldige har högre levnadskostnader än normalt, t. ex. till följd av sjukdom hos den skattskyldige, hans make eller hemmavarande barn.

En förutsättning för extra avdrag på grund av existensminimum är att den nedsatta skatteförmågan beror på nedsatt arbetsförmåga, långvarig oförvållad arbetslöshet, stor försörjningsbörda eller annan därmed jämförbar omständighet. Avdrag kan inte medges enbart av den anledningen att inkomsten är låg.

Stor försörjningsbörda anses normalt föreligga om en skattskyldig har att försörja tre eller flera barn. I fråga om ensamstående räcker det i allmänhet med två eller – i vissa fall – ett barn. Beslut om existensminimum bör inte meddelas om den skattskyldige medvetet begränsar sin arbetsinsats. Detta kan enligt RSV exempelvis vara fallet om bara en av makarna i en familj förvärvsarbetar utan att det finns något hinder för den andra maken att också förvärvsarbeta. Hinder kan vara t. ex. att det finns minderåriga barn som behöver tillsyn och barnpassning inte kan ordnas eller att det inte går att få lämpligt förvärvsarbete.

Vid beräkning av existensminimum skall som redan nämnts den faktiska bostadskostnaden läggas till normalbeloppet. Detta gäller dock i praktiken bara de fall då den skattskyldige hyr bostad eller innehar mindre bostadsfastighet av enklaste beskaffenhet.

Extra avdrag på grund av existensminimum medges nämligen inte om den skattskyldige ägt tillgångar. Med tillgångar avses i princip utmätningsbara ägodelar. I fråga om fastigheter skall man dock bortse från "mindre bostadsfastighet av enklaste beskaffenhet". Enligt RSV torde detta, enligt uttalande i förarbetena, gälla egnahemsfastigheter om 2-3 rum och kök och med enklast möjliga beskaffenhet. I dagens läge bör motsvarande enligt RSV normalt gälla för små och omoderna permanentbostäder som vid 1981 års allmänna fastighetstaxering åsatts högst 10 standardpoäng. Undantagsvis kan existensminimum medges även om en fastighet inte är fullt så enkel, nämligen vid mycket ömmande omständigheter och där möjlighet till en alternativ boendeform saknas eller skulle ställa sig avsevärt dyrare. Hänsyn till fastighetsinnehav skall tas oavsett om fastigheterna är belånade eller ej.

Även bostadsrätt anses enligt RSV som sådan tillgång som inte bör berättiga till skatteavdrag på grund av existensminimum.

## Tidigare behandling m. m.

### Kostnader på grund av sjukdom

Vid sin ofta återkommande behandling av frågor om avdrag för merkostnader på grund av sjukdom och om extra avdrag för gifta har utskottet framhållit (senast SkU 1983/84:30) att kostnader för sjukdom i princip inte är avdragsgilla vid beskattningen men att den som har låg inkomst och icke oväsentliga kostnader för sjukdom är berättigad till extra avdrag som fortlöpande räknas upp av riksskatteverket. Utskottet erinrade då också om att frågan om det extra avdraget tagits upp av skatteförenklingskommittén.

Vidare har utskottet uttalat (bl. a. SkU 1979/80:41) att en förbättring för dem som drabbas av kostnader för sjukdom och handikapp enligt utskottets mening bättre och enklare tillgodoses genom åtgärder på det sociala området än genom en svårbedömbar avdragsrätt vid beskattningen.

Utskottet har avstyrkt motioner i ämnet och riksdagen har bifallit utskottets hemställan.

Skatteförenklingskommittén har i sitt betänkande Förenklad självdeklaration (SOU 1984:21) sagt sig vara tveksam till att stöd till sjuka och handikappade ges via inkomstbeskattningssystemet. Det extra avdraget för sjukdomskostnader är också enligt kommittén svårt att förena med ett förenklat deklarationsförfarande. Kommittén föreslår därför att bestämmelserna om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga på grund av sjukdomskostnader slopas och att samhällets stöd till sjuka och handikappade ges i andra former, t. ex. inom ramen för den allmänna försäkringen.

### Extra avdrag för folkpensionärer med skattefria livräntor

Före 1977 års taxering togs vid beräkning av det extra avdraget för folkpensionärer endast hänsyn till sådana livräntor som beskattades efter en reducerad skala. Livräntans totala belopp skulle dock beaktas vid bestämmande av det extra avdraget enligt riksskatteverkets anvisningar. Genom beslut vid 1976/77 års riksmöte (prop. 1976/77:50, SkU 1976/77:19) ändrades beskattningsreglerna för vissa personskadelivräntor så att de kom att bli skattefria.

Samtidigt ansågs dock att hänsyn vid avdrag för nedsatt skatteförmåga borde tas till sådana livräntor. Enligt propositionen kunde personskadelivräntor avse bl. a. ersättning för sådana vårdkostnader, som har betydelse för frågan om avdrag för nedsatt skatteförmåga. Skyldighet att lämna kontrolluppgift för ersättningar över 200 kr. i form av skattefri personskadelivränta infördes samtidigt.

Fr. o. m. 1980 års taxering har i riksskatteverkets anvisningar också angetts att skattefria ersättningar på grund av vissa kollektiva gruppsjukförsäkringar skall beaktas vid beräkning av det extra avdraget. Bakgrunden till detta är att riksdagen vid 1978/79 års riksmöte (prop. 1978/79:44, SkU 1978/79:21) i samband med att lantbrukets trygghetsförsäkringar reglerades skattemässigt beslöt att kontrolluppgift skulle lämnas för ersättningar som utgått på grund av kollektiva sjukförsäkringar. Syftet var att sådana ersättningar skulle beaktas vid extra avdrag för nedsatt skatteförmåga. Vissa förtydliganden m. m. av bestämmelserna om skyldighet att lämna kontrolluppgift har därefter vidtagits, senast genom beslut vid 1983/84 års riksmöte (prop. 1983/84:82, SkU 1983/84:24).

**Existensminimum**

Vid föregående års riksmöte (SkU 1983/84:50) behandlade utskottet en motion med liknande innehåll som nu ifrågavarande yrkande i motion 2690. Utskottet sade sig inte vilja bestrida att reglerna om existensminimum delvis var föråldrade och att de därför borde bli föremål för en översyn. Utskottet erinrade också om att riksskatteverket förordat en allsidig utredning av reglerna. Utskottet förutsatte att en sådan utredning skulle komma till stånd och beslöt att vad utskottet anfört skulle ges regeringen till känna. Riksdagen följde utskottet.

Regeringen har ännu inte tillsatt någon utredning om existensminimireglerna. Sedan riksdagens behandling av frågan våren 1984 har dock det hänt att skatteförenklingskommittén (SOU 1984:21) också förordat en översyn av reglerna. Vidare har riksrevisionsverket (RRV) i en skrivelse till regeringen 1984-09-12 med överlämnande av en revisionsrapport "Systemet för ekonomisk minimistandard" (RRV dnr 1982:1008) framfört att starka skäl enligt RRV:s bedömning talar för att systemet med existensminimum för preliminärskatt bör avskaffas. Socialstyrelsen och riksskatteverket har i november 1984 yttrat sig över RRV:s skrivelse.

Riksrevisionsverket har i nämnda rapport undersökt samspelet mellan de två stödformerna – socialbidrag och avdrag för existensminimum – inom systemet för ekonomisk minimistandard. I rapporten konstateras att socialbidrag är den helt dominerande stödformen. År 1981 beviljades enligt rapporten ca 183 000 hushåll socialbidrag, medan endast ca 800 hushåll erhöll existensminimistöd. Enligt RRV har bl. a. socialtjänstlagens införande och höjningarna av socialbidragsnormerna gjort att existensminimistödet förlorat sin tidigare självständiga roll. Systemet med existensminimum för preliminär skatt fungerar heller inte på ett tillfredsställande sätt. Den främsta orsaken till detta är de stora avvikelserna mellan preliminär och slutlig skatt som systemet ger upphov till. Analysen i rapporten visar enligt RRV att det inte går att på ett påtagligt sätt minska dessa avvikelser och att problemet dessutom skulle öka ytterligare om man utvidgade gruppen berättigade.

## Utskottet

### Kostnader på grund av sjukdom

I motionerna 414 av Rune Torwald och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (båda c), 573 av Jan Hyttring (c) och 953 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson m. fl. (fp) aktualiseras frågor om skattelättnader vid sjukdom. I förstnämnda motion begärs att riksdagen skall besluta upphäva samtaxeringsregeln för äkta makar vid beviljande av extra avdrag för sjukdomskostnader. Jan Hyttring framhåller i sin motion att en psoriatiker bör erhålla avdrag för vissa faktiska merkostnader till följd av sjukdom. Genomsnittligt sett uppgår de enligt motionären till ca 7 000 kr. om året i faktiska kostnader. I motionen av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson m. fl. anser motionärerna att frågan om införande av skattereduktion i stället för extra avdrag bör utredas vad gäller kostnader för diabeteskost samt tarm- och magsjukas merkostnader.

Utskottet, som nu liksom tidigare, förutsätter att RSV:s anvisningar fortlöpande ses över, har förståelse för att den som drabbas av merkostnader på grund av sjukdom eller handikapp anser sig böra få viss kompensation för dessa kostnader. Som utskottet vid behandling av likartade motionsyrkanden framhållit torde dock detta syfte bättre kunna tillgodoses genom åtgärder på det sociala området än med en svårbedömd avdragsrätt vid beskattningen. Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker därför motionerna 414, 573 och 953.

### Extra avdrag för folkpensionär

Kjell Johansson (fp) begär i motion 958 att skattefria livräntor och liknande skattefria inkomster inte skall beaktas vid beräkning av det extra avdraget för pensionärer och att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändrad lagstiftning i denna fråga. I motionen anförs bl. a. att den beskattning av skattefria livräntor m. m. som blir följden av att hänsyn tas till dessa inkomster vid beräkning av det extra avdraget inte torde vara åsyftad av lagstiftaren. En sådan beskattning står nämligen enligt motionären i omvänt förhållande till skatteförmågan – skattebelastningen på ett visst skattefritt belopp blir högre ju lägre pensionen är.

Med anledning av vad som anförs i motionen vill utskottet erinra om att det extra avdraget för nedsatt skatteförmåga i princip är ett behovsprövat avdrag. Vid behovsprövningen tas hänsyn till den skattskyldiges inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Det förhållandet att en person vid sidan av folkpensionen har annan inkomst eller förmögenhet medför då att det extra avdraget avtrappas, dvs. att skatten på folkpensionen ökar. Avtrappningen blir enligt gällande regler lika stor vare sig sidoinkomsten är av skattepliktig eller icke skattepliktig natur, trots att behovet av extra avdrag kan sägas vara större om sidoinkomsten beskattas.

Utskottet är medvetet om att reglerna i vissa fall kan leda till oväntade och ej önskvärda resultat, t. ex. i form av kraftiga marginaleffekter, särskilt som också det kommunala bostadstillägget påverkas. Med hänsyn till grunderna för lagstiftningen är utskottet inte berett att nu förorda några ändringar av reglerna. Utskottet förutsätter att regeringen även i fortsättningen ägnar denna fråga särskild uppmärksamhet. Med det anförda avstyrker utskottet motionen.

**Existensminimum**

Frågan om existensminimireglerna har tagits upp i partimotionen 2690 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) - motionen hänvisar till motion 2689 också den av (m) - och i motion 2355 av Gösta Andersson och Agne Hansson (båda c). I partimotionen från m begärs en skyndsam översyn av existensminimireglerna. Motionärerna anför bl. a. att dessa bestämmelser inte innebär någon långsiktig lösning på barnfamiljernas problem. I avvaktan på att full hänsyn tas till barnfamiljernas lägre skatteförmåga krävs dock en omedelbar förändring av reglerna så att de kan tillämpas även vid boende i eget hem av normal beskaffenhet och i de fall en förälder själv vårdar familjens barn. Vidare anförs att också nödvändiga barntillsynskostnader måste beaktas och att barnbidrag och flerbarnstillägg bör räknas som inkomst och inräknas i normalbeloppen samt slutligen att en differentiering bör göras mellan små och äldre barn.

I motion 2355 framhåller motionärerna att skattesystemet bör reformeras i syfte att skapa större rättvisa och förstärka bärkraftsprincipen inom beskattningen. Motionärerna anför bl. a. att åtskilliga barnfamiljer har inkomster som efter skatt inte når upp till fastställda bidragsnivåer. Skattesystemet bör – menar de – anpassas efter den försörjningsbörda som gäller i de enskilda fallen och skattemyndigheterna vara skyldiga att reducera skatten om utrymmet efter skatt ligger under fastställda bidragsnivåer.

Som utskottet tidigare uttalat kan från olika utgångspunkter kritik riktas mot existensminimireglerna.

Skatteutskottet uttalade förra våren i sitt av riksdagen godkända betänkande SkU 1983/84:50 att reglerna angående existensminimum delvis var föråldrade och borde bli föremål för en översyn. Sedan dess har riksrevisionsverket i en till regeringen överlämnad revisionsrapport framhållit att starka skäl talar för att existensminimireglerna avskaffas. Socialstyrelsen och riksskatteverket har yttrat sig över rapporten, som numera är föremål för regeringens prövning. Mot bakgrund härav bör enligt utskottets mening yrkandena i motionerna inte nu föranleda någon åtgärd, varför utskottet avstyrker bifall till dem.

## Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *kostnader för sjukdom*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:414, 1984/85:573 och 1984/85:953,
2. beträffande *extra avdrag för folkpensionärer med skattefria livräntor*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:958,
3. beträffande *existensminimum*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2690 yrkande 3 och 1984/85:2355.

Stockholm den 19 februari 1985

På skatteutskottets vägnar
RUNE CARLSTEIN

*Närvarande:* Rune Carlstein (s), Stig Josefson (c), Olle Westberg (s), Hagar Normark (s), Ingemar Hallenius (c), Egon Jacobsson (s), Karl Björzén (m), Kjell Johansson (fp), Lars Hedfors (s), Anna Lindh (s), Ewy Möller (m), Bruno Poromaa (s), Gunnar Hökmark (m), Erkki Tammenoksa (s) och Bengt Wittbom (m).

* Ej närvarande vid justeringen.

## Reservationer

### Extra avdrag för folkpensionärer med skattefria livräntor (mom. 2)

1. Kjell Johansson (fp) anser

*dels* att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 10 med "Med anledning" och slutar på s. 11 med "utskottet motionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet har förståelse för motionärens synpunkter och vill för sin del erinra om följande. Det extra avdraget för folkpensionärer är – som framgått av den tidigare redogörelsen – visserligen ett avdrag för nedsatt skatteförmåga men till skillnad från extra avdrag vid sjukdom m. m. och existensminimum sker behovsprövningen, förutom mot viss förmögenhet, i praktiken endast mot den taxerade inkomsten och de helt eller delvis skattefria inkomster som anges i RSV:s anvisningar. Motivet till denna skillnad i behovsprövningen är enligt utskottets mening att det extra avdraget för folkpensionärer inte har samma karaktär av behovsprövat avdrag som

övriga former av extra avdrag. Kriteriet på att skatteförmågan är nedsatt i ifrågavarande fall är endast att inkomsten till inte obetydlig del utgjorts av folkpension. Vid inkomstprövningen skall enligt anvisningarna till kommunalskattelagen avdraget i första hand bestämmas med hänsyn till den skattskyldiges statligt taxerade inkomst. Avdraget skall dock jämkas om förmögenheten överstiger vissa angivna belopp. Dessa grunder får frångås när särskilda omständigheter föranleder det. Utskottet anser inte att rätten till livräntor och gruppsjukförsäkringar som enligt lag är skattefria utgör sådan särskild omständighet som bör föranleda att grunderna för beräkning av det extra avdraget bör frångås.

Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

*dels* att utskottet under mom. 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:958 ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

**Existensminimum (mom. 3)**

**2.** Karl Björzén, Ewy Möller, Gunnar Hökmark och Bengt Wittbom (alla m) anser

*dels* att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "till dem" bort ha följande lydelse:

Reglerna om existensminimum är tänkta att fungera som ett sista skyddsnät för att förhindra att flerbarnsfamiljer måste anlita socialhjälp för att kunna betala skatten. Som utskottet tidigare uttalat kan dock från olika utgångspunkter kritik riktas mot existensminimireglerna. Reglerna innebär enligt utskottets mening inte heller någon långsiktig lösning på barnfamiljernas problem. I avvaktan på att full hänsyn kan tas till barnfamiljernas lägre skatteförmåga anser utskottet att existensminimireglerna bör ses över enligt de riktlinjer som anges i motion 2689. Reglerna bör således även omfatta den som bor i egen bostad av normal beskaffenhet och den som "frivilligt" valt att stanna hemma för vård av barn. Vidare bör enligt utskottets mening barntillsynskostnader beaktas vid inkomstprövningen. Barnbidrag och flerbarnstillägg bör ingå i normerna och dessa bör differentieras med hänsyn till barnens ålder.

Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker därför motion 2690 och avstyrker motion 2355 i den mån den inte kan anses besvarad med vad utskottet anfört

*dels* att utskottet under mom. 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2690 yrkande 3 och med avslag på motion 1984/85:2355 hos regeringen begär förslag om ändring av existensminimireglerna i enlighet med vad i motion 1984/85:2689 anförts.

## Särskilt yttrande

Stig Josefson och Ingemar Hallenius (båda c) anför

När frågan om existensminimireglerna behandlades av riksdagen förra våren förutsattes att en utredning om reglerna skulle komma till stånd och att detta skulle ges regeringen till känna. Vi förutsätter att regeringen utan onödigt dröjsmål kommer att beakta riksdagens begäran och har därför avstått från att ställa särskilt yrkande i frågan.